

G.L. Ouweneel

De eerste melding van het gekoncentreerd overzomeren van grauwe ganzen (Anser anser) binnen onze landsgrenzen, dateert uit 1957 (door Veenstra, zie Lebret en Timmerman, 1968). Het gaat hier om grauwe ganzen die voor de Friese zuidkust, op en rond de Steile Bank, de vleugelrui doorbrengen. In de volgende jaren kon het ruien van grauwe ganzen ook op twee andere lokaties worden vastgesteld, namelijk op de Ventjagersplaat in het Haringvliet en in de Flevopolders. De laatste jaren was de situatie zo dat deze drie terreinen weliswaar steeds ruiende grauwe ganzen herbergden, maar dat, in vergelijking met het aantal individuen dat in het begin van de jaren zestig hier te lande ruide, het totale aantal opmerkelijk terugliep. In 1974 kwam deze achteruitgang tot staan. Het aantal nam weer toe en bereikte in de zomer van 1977 een rekordniveau.

Beschrijving ruiplaatsen

Voor een beschrijving van de Friese ruiplaats zij verwezen naar Lebret en Timmerman (1968), terwijl de gang van zaken in het Haringvliet door Ouweneel (1969) werd behandeld. De grauwe ganzen

die in Zuidelijk Flevoland overzomer en rui, concentreren zich op en rond het kwelplassencolplex in de hoek Knardijk-Oostvaardersdiep, alsmede in een klein moerasgebied bij het gemaal De Blocq van Kuffeler (Dubbeldam, in voorber.). De structuur van deze gebieden mag bekend worden geacht. Tussen de zuidfriese ruiplaats en die in het Haringvliet bestaan opvallende overeenkomsten. In beide gevallen gaat het om een min of meer onregelmatig geïnundeerde plaat, omgeven door een uitgestrekt en ondiep kustwater. In beide gevallen ook vinden de ganzen aan de vaste wal, tegenover de plaat, hen passende voedselmogelijkheden. Struktureel wijkt de situatie in Oostelijk Flevoland in zoverre af van de beide andere rustplaatsen dat de ganzen het voor hun rui zo noodzakelijke isolement vinden in de aanwezigheid van een grootschalig, ondiep plassengebied, doorsneden en omgeven door slikstroken en uitgestrekte vegetatiebedden. De drie ruigebieden zijn gelegen in de grenssituatie van ondiep water en weinig begroeid land. Opvallend zijn de geïsoleerde ligging en het grootschalige karakter van het landschap.

Aantallen

a) Steile Bank

Hier bereikte de concentratie in de jaren 1962-1964 haar grootste omvang: uit 1962 en 1963 worden 2000-5000 vogels gemeld en uit 1964 ca. 6000. Na 1964 loopt de grootte van de concentratie terug. Deze achteruitgang zet zich in de jaren zeventig voort. In "Vogels in Friesland" (1976) staat dat er de laatste jaren minder dan 1000 grauwe ganzen in Gaasterland ruien. Over 1973 en 1975 bleken geen gegevens te bemachtigen, terwijl het aantal van 1971 een waarneming van eind juli betreft zodat, gezien de gevorderde datum, dit cijfer niet representatief zal zijn. De aantallen die Philippona en de bewakers van "It Fryske Gea" over de jaren 1970 t/m 1976 op de Steile Bank aantreffen (schr.med.) staan vermeld in tabel 1.

b) Haringvliet

Het staat vast dat in 1967 ter plaatse een belangrijk gezelschap grauwe ganzen ruide en waarschijnlijk, maar dan geringer in tal, ook voordien (Ten Kate 1963 en 1964). In 1969 bereikte het gezelschap de grootste omvang, waarna een teruggang volgde tot een nivo van 80-150 exemplaren in de jaren 1972-1977.

c) Zuidelijk Flevoland

Het aanwezig zijn van grauwe ganzen eerst in Oostelijk- en later in Zuidelijk-Flevoland in de maanden mei-juli, is al bekend sinds het eind van de jaren vijftig. In de literatuur vinden we tot het begin van de jaren zeventig niet meer dan 100 individuen per seizoen vermeld; alleen uit juli 1968 stamt een waarneming van 400 exemplaren aan de Eemmond (Tekke, 1970). Waarschijnlijk nam vanaf 1973 het aantal overzomeraars snel toe. De structuur van het gebied laat niet toe gemakkelijk een betrouwbaar inzicht te verkrijgen van het aantal ganzen dat er 's zomers verblijft.

Dubbeldam (in voorber.) konkludeert dat in Zuidelijk Flevoland in 1973 in ieder geval meer dan 1100 grauwe ganzen ruiden, en dat er in 1974 tenminste 2000 ruiers waren. Poorter (pers.med.) deelde mee dat er in 1975 en 1976 tenminste enkele duizenden zijn geweest, en in 1977 ruim 6000. Vliegtuigverkenningen vormden een onderdeel van het onderzoekprogramma in Zuidelijk Flevoland.

Fouragerende grauwe ganzen -
Beninger Slikken

Oorzaken van de verschuivingen

Het ziet er naar uit dat het totale aantal binnen onze landsgrenzen ruiende grauwe ganzen de laatste jaren weer toegenomen is, na enige tijd om en nabij een nivo van 2000 vogels te hebben geschommeld. Deze toename danken we aan Zuidelijk Flevoland: de positie van zowel Gaasterland als de Ventjagersplaten heeft, althans voor ruiende grauwe ganzen, aan belang ingeboet. Met de situatie in Gaasterland ben ik minder op de hoogte, maar ten aanzien van het Haringvliet is het wel duidelijk dat de sterk toegenomen oever/waterrecreatie de situatie voor de ganzen minder aantrekkelijk maakte. Uit waarnemingen bleek mij dat in het Haringvliet vooral opblaasbare rubberboten veel schade

Tabel 1: Aantallen ruiende grauwe ganzen (Anser anser) in Nederland over de periode 1969-1977.

Numbers of moulting Grey-lag Geese in the Netherlands during 1969-1977.

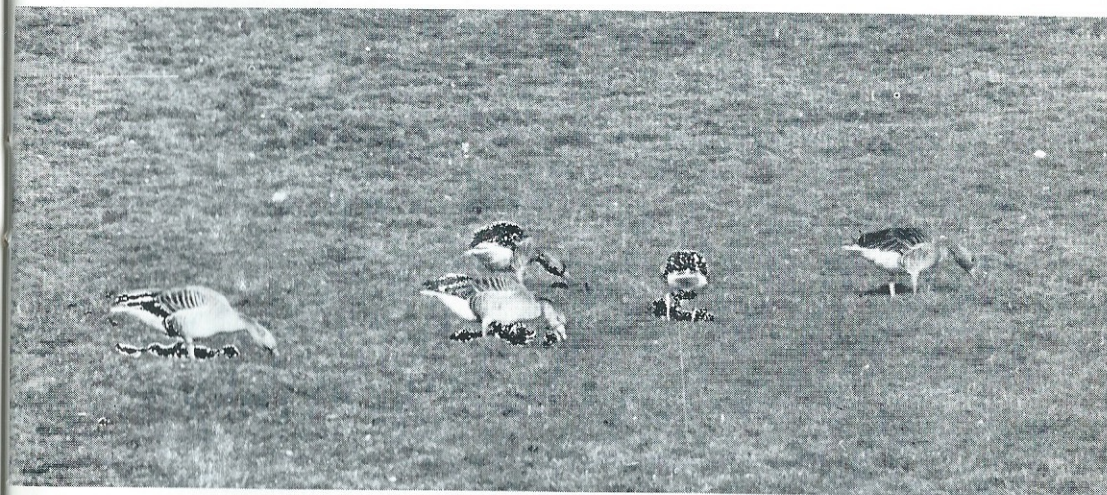
jaar	Haringvliet	Gaasterland Friesland	Flevoland	TOTAAL
1969	1100	1200	50 à 100	2350 à 2400
1970	600	1700	38	2338
1971	400	300 +	?	?
1972	150	1000 à 2000	?	?
1973	110	?	1100 +	1210 +
1974	150	800	2000 +	2950 +
1975	125	?	enk.1000-en	enk.1000-en
1976	80	280	enk.1000-en	enk.1000-en
1977	125	100	6000 +	6225 +

doen: met hun geringe diepgang komen deze bootjes over het gehele voor de grauwe ganzen voordien door ondiepten beveiligde gebied. Biedt Zuidelijk Flevoland de ruiende ganzen het zo begeerde isolement, mogelijk is er een tweede reden tot preferentie. In het Haringvliet is er op de kale Ventjagersplaat en/of ondiepten rondom, geen vegetatie. Eenzelfde situatie bij de Steile Bank, zij het dat daar nog fonteinkruiden grondelend bemachtigd kunnen worden. Op beide ruiplaatsen zwemmen de ganzen bij zonsondergang naar de oever om daar te fourageren in de oevervegetatie en/of op buitendijks grasland (Haringvliet). 's Morgens vroeg trekken zij zich weer terug. De vele goed geïsoleerd liggende vegetatiebedden in en rond het kwelplangebied van Zuidelijk Flevoland laten de ganzen toe het gedwongen dagen nachtritme van de beide andere ruiplaatsen ten aanzien van het fourageren, te laten varen. Bij een etmaal dat ik in juni 1970 bij de ruiers in het Haringvliet doorbracht was onder andere op te merken dat de ganzen dertien uur niet fourageerden. Ook de grote Deense ruiplaats Vejlerne, in Jutland, kent een structuur die de ganzen niet tot een dag- en nachtritme dwingt. De komst destijds van de

ruiers in Gaasterland liep parallel met een afname in Jutland (Paludan, 1965). Het aantal ruiers in Jutland verschilt tegenwoordig van jaar op jaar. Soms ruit alleen de lokale broedpopulatie ter plaatse, welke ca. 200 paar omvat; andere jaren komen er ook grauwe ganzen van elders ruien, zonder echter dat de aantallen van de jaren vijftig worden bereikt. Dene-marken kent tegenwoordig nog twee andere ruiplaatsen en wel bij Saltbaekvig, Seeland, waar de laatste jaren concentraties van 3000-5000 vogels zijn gezien (schr.med. N.O. Preuss), en de wateren rond Wedellsborg, Funen (Fog, 1976). Ook hieruit moge blijken dat grauwe ganzen nog al eens van ruiplaats wisselen.

Toekomst

Dat Nederland nu al twintig jaar in staat is grauwe ganzen acceptabele terreinen te bieden waar zij kunnen ruien, is een voorrecht en schept een verantwoordelijkheid. Het feit dat deze ganzen honderden kilometers buiten hun broedareaal trekken om onze ruiplaatsen te bereiken, toont aan hoe schaars geschikte ruiplaatsen zijn. Het is dan ook zaak bij de bescherming van de ruiplaatsen maatregelen te

Grauwe ganzen vóór de rui - Bommelse Gorzen-Overflakkee, mei '70.

nemen, speciaal gericht op de behoeften van ruiende ganzen. Bij de kwelplassen langs de Oostvaardersdiepdijk lijkt de toekomst gunstig te zijn. Ten aanzien van het Haringvliet werd al vaak, maar tevergeefs, bepleit het Ventjagers-gaatje voor alle vormen van scheepvaart te sluiten: afgezien van grauwe ganzen ruien hier ook honderden bergeenden. Hoe nuttig, ja onontbeerlijk de aanwezigheid van grauwe ganzen in een ecosysteem is, werd de laatste jaren door verschillende auteurs behandeld. Met name in het kwelplangebied van Zuidelijk Flevoland zal een grote concentratie ruiende grauwe ganzen gedurende de zomermaanden, een belangrijke verlichting van de beheersproblematieken betekenen.

Summary

Moulting Grey-lag Geese (Anser anser) in the Netherlands.

Grey-lag Geese are going through their wing-moult on three localities in the

Netherlands nowadays. Moulting Grey-lag Geese occur at the southcoast of the province of Friesland since 1957. In the middle of the sixties Grey-lag Geese started moulting on the estuary Haringvliet in the province of Zuid-Holland.

On both localities numbers of moulting geese decreased the last few years, but summering Grey-lag Geese increased quickly in numbers in the new IJsselmeerpolder Zuidelijk Flevoland in the same period.

Table 1 shows numbers of moulting geese on the three localities since 1969. There are some remarkable similarities between the moulting areas in Friesland and Zuid-Holland. In both cases there is an extensive bar bank at rather great distance from coast with the wide shallow waters round these banks and outlying grasslands along the coast. In Zuidelijk Flevoland, however, the geese concentrate in a wide, shallow lake-area with vegetation-beds everywhere. In contrast with both other moulting-areas, in Zuidelijk Flevoland the geese can feed the whole 24 hours' day. At the southcoast of Friesland and on the Haringvliet they feed during nighttime exclusively.

Literatuur

- Festetics, A. & B. Leisler. 1968. Ecology of waterfowl in the region of Lake Neusiedl, Austria, particularly in the World Wildlife Fund Seewinkel Reserve. Wildfowl 19: 83-95.
- Fog, M. 1976. Passage of geese through Denmark. Bird migration.
- Fog, M. 1977. Gänse, Gänseforschung und Gänseprobleme Dänemarks. Die Vogelwelt 98:121-144.
- Kate, C.G.B. ten. 1963. Ornithologie van Nederland 1961. Limosa 36: 15.
- Kate, C.G.B. ten. 1966. Ornithologie van Nederland 1964. Limosa 39: 48.
- Lebret, T. 1976. Wilde ganzen als broedvogel ... ook in Nederland. Wilde ganzen in Nederland. Zutphen.
- Lebret, T. & A. Timmerman. 1968. Een concentratie van ruiende grauwe ganzen (Anser anser) in Nederland. Limosa 41: 2-17.
- Ouweneel, G.L. 1969. Ruiende grauwe ganzen (Anser anser) in het Haringvliet in de zomer van 1969. Limosa 42: 206-233.
- Paludan, K. 1965. Grågåsens Traek og Faeldningstraek. Danske Vildtundersøgelser, Hefte 12.
- Stichting Avifauna van Friesland. 1976. Vogels in Friesland I: 274-283. Leeuwarden.
- Tekke, M.J. 1970. Ornithologie van Nederland. 1968. Limosa 43: 42.

Adres: Kilstraat 22
Maasdam

Afwijkend gedrag van grauwe ganzen (Anser anser) tijdens de voorjaarestrek, met vorming van een tijdelijke slaappleaats in het poldergebied van Blankenberge (België).

Van 8 tot 23 februari 1978 werd, ondanks de toen heersende koudeperiode, intense resolute voorjaarestrek in NO-richting van grauwe ganzen waargenomen aan de Belgische kust, meerbepaald in het poldergebied van Blankenberge. Wat we vorige jaren nooit hadden waargenomen, was het thans langer pleisteren van diverse kleine groepjes in de polder (wellicht wegens de koude), die zich 's avonds verzamelden op één bepaald perceel in het gebied. Op deze tijdelijke slaappleaats kwamen van 15 tot 21 februari, en misschien ook nog nadien, tot ongeveer 200 eksemplaren samen.

J. van Gompel
J. de Troozlaan 53
B 8370 Blankenberge
België